

МӘДИНА ӘЛІМХАНОВА

МИТИНГТІ ҚАЛАЙ ЖАЗУ КЕРЕК?

Журналистерге арналған нұсқаулық

Алматы, 2020

Мәдина Әлімханова

**МИТИНГТІ
ҚАЛАЙ
ЖАЗУ КЕРЕК**

Журналистерге арналған нұсқаулық

Алматы, 2020

ӘОЖ 070
КБЖ 76.1
Ж 92

Ж 92 **Митингті қалай жазу керек. Журналистерге арналған нұсқаулық.**- Алматы, «Әділ сөз» қоры, 2020. - 52 бет.

Нұсқаулық Қазақстандағы АҚШ елшілігінің қаржылай қолдауымен жүзеге асырылды. Бұл басылымның мазмұны автордың көзқарасын білдіреді және міндетті түрде елшіліктің көзқарасын білдірмейді.

ISBN 978-601-06-6593-4

Журналист қоғамдық пікір білдіру акцияларын БАҚ арқылы бұқараға жеткізу үшін түрлі жиындарға қатысады. Мұндай жағдайда олар қандай құқықтарға ие? Біқтимал немесе күтпеген стандартты емес жағдайлардан қалай сақтануға болады? Егер кәсіби құқығы бұзылған жағдайда оны қалай қорғайды? Ұсынылған нұсқаулық осы мәселелерді қарастырады.

ӘОЖ 070
КБЖ 76.1

ISBN 978-601-06-6593-4

© «Әділ сөз» халықаралық сөз
бостандығын қорғау қоры, 2020

Мазмұны

1. Алғы сөз	4
2. Мен қайдамын? Митинг, пикет, флэшмобтың айырмашылығы неде?	5
3. Өзіммен бірге алып жүремін. Журналистің қолында не болуы керек?.....	9
4. Қауіпті жұмыс. Физикалық зардап шекпеу үшін митингте өзін қалай ұстау керек?	13
5. Қолшатырмен қысым жасау. Журналистің заңды қызметіне кедергі келтіру.....	15
6. Досыңызға қоңырау шалу. Журналист ұсталған жағдайда не істеу керек?.....	19
7. Ұстау хаттамасында не көрсетілуі тиіс?	20
8. Болмайды. Егер сіз шынымен қаласаңызда... бәрібір мүмкін емес. Журналист не үшін ұсталуы мүмкін?	23
9. Жұдырықтар жекпе-жекте ғана сілтелмейді. Ұрып-соғу.	26
10. Менің үйімде айтылмайды! Қорлау.....	28
11. Пандемия кезінде бәрі нашарлайды.	29
12. Өткен оқиғалардың жаңғырығы. Митингтен кейін БАҚ-қа қойылатын талап.	30
13. Назар аударыңыз, түсірмеймін... Бейбіт кездесуде кімді және нені түсіруге болады?.....	31
14. Шағын құқықтық нұсқаулық.	33

АЛҒЫ СӨЗ

Журналист
митингте не
істейді? Ол
жұмыс істейді

«Сіз мұнда не істеп жүрсіз?!» - бағымызға қарай, журналистерге митингте, пикетте, флешмобта мұндай сұрақ ешқашан қойылмайды. Егер оқиға БАҚ-та жария болмаса, ол шараны өткен жоқ деп болжауға болады. (Бір маңызды оқиға тек әлеуметтік желілерде жазылса, оны сол жерден БАҚ «көшіріп алады»). Журналист митингте не істейді? Ол жұмыс істейді. Бұл жұмыс белгілі бір дәрежеде қауіпті. Мұндай іс-шараларда оқиға өте тез өзгеруі мүмкін, сондықтан кез келген тосынсыйға дайын әрі оларға бірден жауап беруіңіз керек. Журналистің жұмыс істеуіне кедергі келтірілуі, оған шабуыл жасалуы, ол қандай да бір ресми себептермен немесе жай ғана «түсіндіруді күтіп отырғанда» ұсталуы мүмкін. Мұнда бастысы сасқалақтамай тез әрекет ету. Ол үшін білім керек. Сауатты әрекет ету үшін ондаған митинг пен пикетке қатысу қажет емес (әрине, тәжірибе керек, бірақ оған күш жұмсауға тура келеді). Теориялық дайындық пен құқықтық сауаттылық сізді түрлі қиыншылықтардан қорғайды. Осы нұсқаулық журналистерді ешқашан қиын жағдайда қалдырмайды.

Мен қайдамын? Митинг, пикет, флешмобтың айырмашылығы неде?

Журналистің құқықтары мен міндеттері тұрғысынан оның көпшілік қатысқан митингіні жазады ма, әлде жеке адамның пикетін жазады ма айырмашылық жоқ. Алайда, әр наразылықтың (немесе қолдаудың) өз нюанстары бар.

Бастапқыда кез келген наразылық акциялары бейбіт сипатта немесе зорлық-зомбылық, заңды немесе заңсыз болуы мүмкін. Мәселе оларға қандай заңдар мен ережелер қолданылатындығына байланысты.

Бейбіт жиын дегеніміз не? **«Қазақстан Республикасында бейбіт жиналыстарды ұйымдастыру және өткізу тәртібі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабында:** *«бейбіт жиын - бұл бейбіт, зорлық-зомбылықсыз және қарусыз сипаттағы, мемлекет мүддесіне қауіп төндірмейтін қоғамдық іс-шара. Қоғамдық тәртіпті сақтау, денсаулықты сақтау, Қазақстан Республикасы азаматтарының жиын және демонстрация, шеру және пикет түрінде өткізілетін халықтың адамгершілігін, басқа адамдардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау»* делінген. Яғни, қатысушылар бұзақылық жасамайды, ешкімге шабуылдамайды және қару қолданбайды. Сонымен қатар, қару тек Калашников автоматы немесе «жер-әуе» зымырандары ғана емес, кез келген қол жетімді құралдар - арматура, пикет қоршауы, брусчатка, тұгандырғыш қоспасы бар бөтелкелер т.б. Бұл заттар наразылық білдірушілердің қолында пайда бола салысымен, акция бейбіт мақсаттағы шара болып саналмайды. Егер оларда қару болмаса, бірақ олар қоғамдық

Шындығын айтқанда, қоғамдық тәртіп - білімді адамдар өзін лайықты қоғамда қалай ұстауы керек?

тәртіпті бұзса (бұның нені білдіретіні сәл кейінірек), денсаулыққа зиян келтірсе, мемлекеттік қауіпсіздікке қауіп төндірсе, бұл шара автоматты түрде бейбіт жиын болмайды. Денсаулыққа зиян келтіру бұл біреуді ұрып-соғып, улы заттарды шашыратқан кезде, олар БҰҰ тыйым салған қыша газы ғана емес, сонымен қатар химиялық қорғаныс киімімен қолданылатын жоғары концентрацияланған хлор ерітіндісі, дихлорофос немесе паразиттерге қарсы кез келген басқа құрал болуы мүмкін. Мемлекеттік қауіпсіздікке қауіп төндіретін нәрсені де болжауға болады. Мысалы, бұл қолданыстағы жүйені құлатуға, төңкеріс жасауға, поштананы, телефонды, телеграфты, интернетті, теледидарды басып алу және т.б. Адамгершілік - заңды ұғымнан гөрі этикалық ұғым, бірақ Femer қозғалысының қыздары сияқты митингіге шешініп тастап шығуды құқық қорғау органдары мен сот адамгершіліктен аттау деп тануы әбден мүмкін. Ең қиыны бұның «қоғамдық тәртіпті бұзу» деп тұжырымдалуы. Табиғатта бұл терминнің нақты анықтамасы жоқ. ҚР ИМ – де терминді қоғамдық тәртіпті бұзу - мораль мен құқық нормаларын, құқықтық емес дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды бұзатын кез келген заңсыз әрекеттер, олар толығымен әлеуметтік қатынастар жүйесінің әлеуметтік-құқықтық нормалары ретінде сипатталады деп түсіндіріледі. Шындығын айтқанда, қоғамдық тәртіп - білімді адамдар өзін лайықты қоғамда қалай ұстауы керек?

Қазіргі уақытта бұл туралы көзқарастар әртүрлі, бірақ әдетте дамыған және посткеңестік елдердің көпшілігінде адам тыйым салынған жерде ішімдік ішпейді және темекі шекпейді, қоқыс тастамайды, ешкімді боқтамайды, қоршауларда жаман сөздер жазбайды, гүлзарларды таптамайды, орындықтарды сындырмайды, кез келген жерге дәретке бармайды, өтіп бара жатқан адамдарға

жабыспайды, жолды жаппайды, түнде шу шығармайды және т.б. тізім өте ұзақ. Қоғамдық тәртіп жеке пикетке қарағанда адамдар көп жиналатын митингте бұзылуы мүмкін. Шеру немесе демонстрация кезінде қоғамдық тәртіпті бұзбау өте қиын. Өйткені егер акцияға қатысушылар біреудің жүруіне, біреудің көлік жүргізуіне, серуендеуіне немесе заңға бағынатын азаматтардың таңертең саябақтағы орындықта тыныш ұйықтауына кедергі жасаса, бұл тәртіпті бұзу деп саналуы мүмкін.

Жоғарыда аталған заңға сәйкес, жиынның митингіден айырмашылығы – митинг кезінде қатысушылар плакаттар жайып (немесе олар оны қолданбай, ештеңе ашпауы мүмкін), мегафон қолдана алады. Шерудің демонстрациялардан айырмашылығы - демонстрация жаяу немесе автомобильмен (велосипедтер, самокат және т.б.) болуы мүмкін, ал шерулер тек жаяу жүреді.

Пикет заңға сәйкес, тек жалғыз болуы керек. Бұл дегеніміз - бірнеше пикетшінің жиналуы митинг болып табылады.

Бейбіт жиналыстар туралы заңда «флешмобтың» анықтамасы жоқ. Бірақ оларға қойылатын талаптар басқа бейбіт жиналыстар сияқты. Бір қызығы, бастапқыда флешмоб тек ойын-сауық болды. Бір-бірімен мүлдем таныс емес адамдар (шетелде бізде ондай болған жоқ), әлеуметтік желілерде мынадай күні бәрі күтпеген жерден қолшатырларды ашады деп алдын-ала келіскен.

Флешмобдың мақсаты - жай ғана ойын-сауық болды: кездейсоқ өтіп бара жатқан адамдар не болып жатқанына таң қалды, ал олардың реакциясы қатысушылардың көңілін көтерді. Тіпті «fashmob» деген атаудың өзі «жедел топ» әрекеттерінің барлығы өздігінен жедел болатын-

Митингілер туралы жаңа заңда рұқсат етілген митинг қатаң белгіленген жерде өтуі керек.

дығын айтты. Шетелдің әдемі сөзі посткеңестік елдерге өте ұнады, олар флешмобты іс-шаралар тізіміне енгізіп, басшылары оны өткізу жоспарын алдын-ала бекітеді. Ай жаттығады содан кейін ғана осы «жедел топ» пайда болады. Бірақ бізде кінәсіз ойын-сауық өзгеріске ұшырағандықтан біз оны «флешмоб» деп атаймыз. Айтпақшы, дәстүрлі флешмоб бұл сөздің жалпыадамзаттық мағынасында рұқсат етілмеген акция деп танылуы мүмкін.

Митингілер туралы жаңа заңда рұқсат етілген митинг қатаң белгіленген жерде өтуі керек. Митингі, пикет, демонстрацияны және т.б. ұйымдастыру кезінде факті бойынша әкімдіктің рұқсаты талап етіледі. Егер рұқсаты болмаса, акция мұндай іс-шаралар үшін арнайы бөлінген жерлерде болса да, заңсыз деп саналуы мүмкін.

Рұқсат етілген митинг пен рұқсат етілмеген митингті қалай ажыратуға болады? Егер прокурор келіп, жиналғандарға әрекеттері заңсыз екенін айтып, тарап кетуді сұраса митинг рұқсат етілмеген болып табылады. Егер прокурор шықпаса, онда әлі рұқсат бар (қалжың).

Егер іс-шара әкімдік анықтаған жерден басқа орында өтсе, онда бұл заңсыз. Бейбіт жиындарды өткізуге тыйым салынған (зираттарда, Тұңғыш Президент резиденциясының жанында, көліктің барлық түрлерінде – теміржолдар мен вокзалдарда, автомобиль жолдары, әуежайлар, теңіз порттары, құбырлар, электр желілері (электр желісінде қалай митинг өткізуге болатынын сұрамаңыз, ешкім өткізіп көрмеді), қауіпті өндіріс орындарында, қорғаныс және тіршілікті қамтамасыз ететін объектілерде және т.б. және осы аумақтарға іргелес өтсе бұл заңсыз.

Өзіммен бірге алып жүремін. Журналисттің қолында не болуы керек?

Митинг, пикет, демонстрацияны және т.б. жазу кезінде бейбіт жиынға қатысып отырған журналистің айрықша белгілері, қолында болуы тиіс нәрсе «Журналист (бұқаралық ақпарат құралдары өкілдері) қызметінің ережелерін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2020 жылғы 14 тамыздағы №279 бұйрығында көрсетілген.

Журналистің қолында оның редакциялық картасы болуы маңызды. Егер ол әлі жасалмаған болса басылым тілшісі екендігін растайтын жұмыс орнынан анықтама. Фирмалық бланкіге жазылған және мөр басылған редакциялық тапсырма болуы керек. Бұқаралық ақпарат құралдары туралы заңда да, кез келген заңға тәуелді актілерде де редакция куәлігі - дәстүрлі жеке куәлік түрінде немесе фотосуреті мен көк мөрі бар төсбелгі (бейдж) түрінде болуы тиіс. Мұндай құжатсыз «журналистің айрықша белгілері» кедергісіз жұмыс істеуге кепілдік бермейді.

Осыдан бес жыл бұрын журналистер митингілерде ешқандай белгі таққан жоқ. Егер операторды иығындағы үлкен кәсіби камерамен, ал фотографты – мойнына ілген аппаратурамен ажыратуға болатын болса, онда газет және теле журналистерге қиын болды. Олар митингіге қатысушылармен жиі шатастырылды. Ал керек уақытында редакциялық куәлікті шығарып көрсету әрдайым мүмкін болмады.

Журналистің қолында оның редакциялық картасы болуы маңызды.

журналистер митингіде сары емес «Press» деген жазуы бар ашық көк кеудешеді сары таңғышпен немесе көк жапсырмамен болуы керек.

2016 жылы журналистер «Пресса» деген жазуы бар ашық сары кеудешені қолдана бастады. Жұмыс істеу әлдеқайда ыңғайлы болды. Журналист бірден көрінді, жағымсыз оқиғалар аз болды. Алғашында кеудеше кигендерден тіпті құжат сұрамады. Өкінішке орай, кейінірек журналистер ғана емес, журналистикаға еш қатысы жоқ адамдар да «Пресса» деген кеудешені кие бастады. Сонымен қатар, осындай кеудешелерді полиция қызметкерлері, жол қызметкерлері, тіпті тазалықшылар да киетін болды. Сондықтан, құқық қорғау органдары ешкімді шатастырмау үшін тілшілердің редакциялық куәліктерін тексере бастады.

Біраз уақыттан кейін Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі бұл істі өз қолына алып, журналисті айыру белгісін жасап бекітті. Бұдан былай журналистер митингіде сары емес «Press» деген жазуы бар ашық көк кеудешеді жеңінде сары таңғышпен немесе көк жапсырмамен болуы керек.

Бағымызға орай, министрдің бұйрығында «ашық көк» түстің көлеңкесі көрсетілмеген. Бірақ жазудың биіктігі мен ені қандай болуы керектігі көрсетілген. Қиындығы кеудеше мен стикердегі жазу шағылысып, матадан жасалған болуы керек. Егер сары кеудешеді жазуды кез келген фотостудияда немесе фирмалық өнім шығарумен айналысатын компанияда қолданып жай ғана қара жазумен «Пресса» деп жазсаңыз ол жарамайды. Қалай болғанда да, матадағы жазуды жапсырмаға жапсыратын

компанияны табу оңай болмайды (олар әдетте қағаз болып табылады). Стандартты емес айырмашылық белгілеріне сұрақтар туындауы мүмкін...

Бұйрыққа сәйкес, кеудеше «ашық көк; кеудешенің алдыңғы және артқы жағында екі шағылыстырғыш жолақ көлденеңінен тігілген, ені кемінде 20 миллиметр. Кеудешенің алдыңғы және артқы жағында шағылысатын жолақтардың үстінде «PRESS» деген жазу бар. Жазудың өлшемі: «PRESS» - әріптің биіктігі алдыңғы жағынан 40 миллиметрден, артқы жағынан - 60 миллиметрден кем емес, әріптің ені 50 миллиметрден, қалыңдығы 12 миллиметрден кем емес. Жазба шағылыстырғыш күмістен «Arial» шрифтімен жасалған латын әріптерімен жасалған».

3 Өзіммен бірге алып жүремін. Журналисттің қолында не болуы керек?

Таңғыш ашық сары түсті «ортасында «PRESS» деген жазу болуы керек. Жазудың өлшемі: «PRESS» - әріптің биіктігі кемінде 40 миллиметр, әріптің ені 30 миллиметрден, әріптің қалыңдығы 12 миллиметрден кем емес болуы керек. Жазба латын әріптерімен, қара түсті «Arial» шрифтімен жазылған». Бағымызға орай, бұйрықта таңғыштағы жазуды қалай қолдану керектігі туралы ма-тамен, бояумен немесе крестпен тігу туралы ештеңе ай-тылмаған.

Жапсырма көк, ені кемінде 280 миллиметр, биіктігі кемінде 100 миллиметр болуы керек; «Ортасында «PRESS» деген жазу бар. «PRESS» деген жазудың өлшемі - әріптің биіктігі кемінде 40 миллиметр, әріптің ені 30 миллиметрден, әріптің қалыңдығы 12 миллиметрден кем емес. Жазба шағылыстырғыш күмістен «Arial» шрифтімен жасалған латын әріптерімен жасалған».

Жапсырманы қалай қолдануға және оны қайда желімдеуге болатындығы туралы бұйрықта ештеңе айтылмаған. Айтпақшы, бұйрықта жапсырманың дәл қағаз болуы керек екендігі туралы ештеңе айтылмайды. Теориялық тұрғыдан, егер ол матадан жасалып, рюкзакқа тігілсе, ресми түрде бұл заң бұзушылық деп саналмауы керек.

Барлық белгілерді бірден киюдің қажеті жоқ. Ең бастысы, олар айқын көрінуі керек.

Барлық белгілерді бірден киюдің қажеті жоқ. Ең бастысы, олар айқын көрінуі керек.

Айыру белгілерінің болмауы немесе олардың көрсетілген параметрлерге сәйкес келмеуі үшін жауапкершілік бұйрықта да, митинг туралы заңда да көрсетілмеген, **ал әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодекстің 488-бабында көрсетілген.** *«Қазақстан Республикасының бейбіт жиындарды ұйымдастыру және өткізу тәртібі туралы заңнамасын бұзу» деп журналистің емес, ұйымдастырушылар мен қатысушылардың жауапкершілігі көрсетілген. Алайда, егер БАҚ өкілінде редакциялық куәлік пен айыру белгілері болмаса, оны митингке қатысушыларға жатқызуға болады.*

Қауіпті жұмыс. Физикалық зардап шекпеу үшін митингте өзін қалай ұстау керек?

Бейбіт, әсіресе рұқсат етілген жиын қатысушыларға да, журналистерге де, басқалар үшін де қауіпті емес. Мәселе – көп адам жиналатын рұқсатсыз митинг туралы. Осындай іс-шараларда кездейсоқ төтенше жағдайлар орын алуы мүмкін.

Жарақат алған журналист жұмыс істей алмайды. Ал оның міндеті – болып жатқан оқиғаны объективті және толық жазу.

Сондықтан қауіпсіздігіңізді алдын-ала ойлауыңыз керек. Аптечка, өрт сөндіргіш құрылғы, газқағар және сауыт алып жүрудің қажеті жоқ. Бірақ жарты литр газсыз су мен орамал (ол мақтадан болса), мысалы, біреу газ шашып жіберсе керек болады. Мұндайда тез ық жаққа шығу, бірақ бұл әрқашан бола бермейді. Журналист қалың оқиға ортасында болғанда, одан шығу қиынға соғуы мүмкін.

Айтпақшы, егер топ «зардап шексе», бірден келесі жағына шығуға тырыспаңыз. Диагональ бойынша қозғалып, көпшіліктің қозғалыс бағыты бойынша біртіндеп шетке қарай жылжыңыз. Әйтпесе жығылып, тапталып қалуыңыз мүмкін. Егер көпшілік бір орында тұрса, онда адамдар арасында жүріп, «бүйірге» өту ыңғайлы.

Егер жиын бейбіт жиын болмаса (басында солай болса) тас, бөтелке, төселген тастар ұша бастаса (елдің кейбір қалаларында бұл «пролетариаттың қаруында» жетіспеушілік жоқ) ең алдымен, басыңызды қолыңызбен жауып, қауіпсіз қашықтыққа кету керек. Ауыр жарақат алған журналист жұмыс істей алмайды. Ал оның міндеті – болып жатқан оқиғаны объективті және толық жазу.

Егер митингке қатысушылар арасында жанжал басталса (қатысушылар мен полиция арасында немесе пикет кенеттен антипикетке айналса), онда эпицентрден қауіпсіз қашықтықта тұру керек. Егер төбелес басталса біреу кездейсоқ «қол-аяқпен» журналистке соққы жасамауы немесе оның құралдарына зақым келтірмеуі керек. Мұндайда әлеуметтік қашықтық өте маңызды. Ол тек коронавирустан ғана емес, кездейсоқ келген соққылардан да қорғайды.

Егер бір жерде екі митинг (немесе пикет) соқтығысса, олардың жақтаушылары тікелей қарама-қайшы көзқа-

растарды ұстанатын болса, ең жаман нәрсе - олардың арасында қалу...

Митингте журналист үшін тағы бір көрінбейтін қауіп - психологиялық жарақат. Ол кез келген жағдайда орын алуы мүмкін. Тәжірибелі журналистер стресстік жағдайларды жеңе біледі. Еңбек еткен жылдар ішінде олар психологиялық қорғаныс механизмдерін жасады. Бірақ мұндай оқиғалардан бірінші рет хабар жазатындар үшін қиын болуы мүмкін.

Біреу қанға қарай алмайды, біреу біреудің көз жасын жүректеріне жақын қабылдайды, біреу бұл жағдайға араласқысы келеді ... адамның миы эмоциялар мен ақыл үшін екі түрлі жауап беретін етіп жасалған. Эмоция немесе ақыл қатар жұмыс істемейді. (Эмоция кезінде адамға қалыпты ойлау қиынға соғады). Оқиға кезінде эмоцияға берілмеу үшін мүмкіндігінше жұмысқа назар аудару, ештеңені жіберіп алмауға тырысу, материалды қалай жазу керектігі туралы ойлану, пікір алу, қандай сұрақтар қою керек екенін ойлау маңызды. Бұл журналист үшін пайдалы болады.

Қолшатырмен қысым жасау. Журналистің заңды қызметіне кедергі жасау

Өкінішке орай, соңғы жылдары журналистердің оқиғаны жариялауына жол бермеу әрекеттері жиі кездеседі. Камераны қолмен жабу - барлық елдерде бірнеше ондаған жылдар бойы қолданылып келген ең қарабайыр әдіс. Егер оларға сіз тым жақын болмасаңыз және зумды қолдансаңыз, онда түсірілімге кедергі жасау әрекеті

нәтиже бере қоймайды, сонымен қатар кадрда өте жақсы көрінеді.

Алайда, «титушкалар» бір орында тұрмайды және әдістерін жетілдіреді. Мысалы, 2019 жылы митингі кезінде олар қолшатырларды қолданып, журналистердің Алматы мен Нұр-Сұлтанда ұсталған адамдарды түсіруіне жол бермеді. Қолшатырмен зумды жаба алмайды. Мұнда журналистің заңды кәсіби қызметіне кедергі келтіріліп отыр. Бұл тілшінің әлеуметтік маңызы бар оқиғаларды жариялау құқығын ғана емес, «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» ҚР заңын, Қылмыстық кодекстің 158 бабын және тіпті сөз бостандығына кепілдік беретін Конституцияның 20-бабының 1-тармағын бұзу болып табылады.

(Журналистің заңды қызметіне кедергі келтіргені үшін 100 АЕК-ке дейін айыппұл салынады немесе сол мөлшерде түзеу жұмыстары, болмаса 120 сағатқа дейін қоғамдық жұмыстарға тартылады, тіпті 45 тәулікке дейін қамауға алынады. Егер бұл оның қызметтік жағдайын пайдаланып жасалса, журналист немесе оның туыстарына қатер төнсе, жазасы неғұрлым қатаң болады - 2000 АЕК-ке дейінгі айыппұл немесе сол мөлшерде түзеу жұмыстары, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан үш жылға дейін айыру, бас бостандығын 2 жылға шектеу қарастырылады. Соңғы 20 жыл ішінде осы бап бойынша кінәліні жауапқа тарту туралы бір ғана жағдай болған).

«Титушкалар» журналистерге кедергі келтіріп, өздерін еркін сезінеді, өйткені олар өздерінің жазасыз қалатындығын біледі. Белгілі бір дәрежеде БАҚ бұған ықпал етеді. Журналистердің құқық қорғау органдарына арыз түсіруі сирек кездеседі. Полиция журналистің қызметіне кедергі келтіру фактісі бойынша тергеуді бастаған

алғашқы жағдай 2018 жылы ғана тіркелді. Бұл митинг туралы емес, тілшіні материалды жариялаудан бас тартуға мәжбүрлеу әрекеті туралы болды.

2019 жылы ҚазТАГ пен «Азаттық» радиосының журналистеріне баспасөз конференциясы кезінде шабуыл жасалды. Содан кейін журналистер де полицияға жүгінді, бірақ бір жылдан кейін де іс өлі нүктеден қозғалмады. Кәсіби қызметке кедергі келтіргені үшін ешкімді жазаламады, сынған жабдықтарға келтірілген залал ешкімге өндірілмеді, ұрланған камера қайтарылмады...

Қазіргі уақытта цифрландырудың арқасында мемлекеттік органдарға жүгіріп, өтініштерді тапсыру үшін уақытты жоғалтпауға (егер олар тиісті түрде тіркелмеген болса, жоғалуы мүмкін), тіпті өтініш жіберу үшін поштаға барудың қажеті жоқ. Барлығын интернет арқылы жасауға болады. Мысалы, egov арқылы.

Интернетте полицияға жазатын өтініштердің үлгілері көп, мысалы, олардың бірі журналистік ерекшелікке бейімделген:

Алматы қаласы _____

ауданының ІІБ бастығына _____

_____ (шағымданушының аты-жөні)

тілші (оператор және т. б.) _____

(БАҚ атауы), _____

мекен-жайы бойынша тұратын

Тел.: _____

Өтініш

_____ (күні, айы, жылы) _____ (уақыты)
_____ қызметіме байланысты редакцияның тапсырмасымен митингіден ақпарат жариялау үшін _____ мына мекен-жайда болдым. Белгісіз адамдар тобы менің заңды кәсіби қызметіме кедергі келтіруге тырысты. Атап айтқанда, олар камераны жабу үшін қолшатырларды қолданды (олар диктофонды, смартфонды, камераны тартып алуға тырысты). Сонымен бірге олар маған тиесілі жабдықты (немесе басылымның иесінің атауын) _____ материалдық залал келтіріп, зақымдады. Шығын сомасы мамандар зақымдану дәрежесін бағалағаннан кейін қосымша хабарланады.

Сонымен қатар, олар маған басыма (кеуде, арқа) жұдырықпен соққы берді, мені итеріп, қоғамдық жерде быланып сөйледі. (шабуылдаушылардың егжей-тегжейлі сипаттамасы)

Жоғарыда айтылғандарға байланысты, сізден кінәлі тұлғалардың жеке басын анықтау үшін шаралар қабылдауыңызды және журналистің заңды кәсіби қызметіне кедергі жасағаны, денсаулығына зиян келтіргені және қоғамдық тәртіпті бұзғаны үшін жауапкершілікке тартуыңызды сұраймын.

Күні, қолы

Бұған қоса түсініктеме жазу керек болады. Онда істің барлық мән-жайын көрсету керек.

Оқиға орнына келген полиция қызметкерінің аты-жөні мен лауазымы және оның телефон нөмірін жазып алу керек. Полиция барлық құжаттарды рәсімдеп, кетіп

қалғаннан кейін жәбірленушілер ештеңе есіне түсіре алмай, тек полиция қызметкерін «шақырды, аты қателеспесе Серік ...». Бұл жағдайды күрделендіре түседі.

Әрине, бірден полицияға арыз жазбай, адвокатпен кеңесіңіз. Бұл құжатты толтыру кезінде қателіктердің алдын алады.

Арыздың ақпараттық кітапта тіркелген нөмірін білу маңызды. Ол өтініш берген күннен бастап 24 сағат ішінде тіркелуі керек.

Досыңызға қоңырау шалу. Журналист ұсталған жағдайда не істеу керек?

Митингте, пикетте және кез-келген осындай іс-шарада, әсіресе рұқсат етілмеген жиында кейде журналистер ұсталады. Қазір бағымызға орай, сирек кездеседі. Бірақ қоғамдық тәртіпті сақтау үшін күрес қызу жүріп жатыр.

Алдымен не болғанын хабарлауға тырысыңыз. Әдетте, «автозакта» ұсталған адамның қолында телефоны болады, полиция бөлімшесінде оны алып алуы мүмкін. Сондықтан, жылдам редакциядан біреуге хабарласқан дұрыс. Бас редактор бос болмауы және қоңырауға маңызды сәтте жауап бере алмауы мүмкін. Әрине, әңгімені амандық-саулықтан емес өте қысқа әрі нақты: «Олар мені ұстады. Полиция бөліміне апара жатыр» деп айтуыңыз керек:

Әріптес бұл жағдайда ары қарай не істеуі керек? Бас редакторға, адвокатқа хабарласып жағдайды хабарлау керек. «Әділ сөзге» қоңырау шалыңыз. Мұндай жағдайда

7 Ұстау туралы хаттамада не көрсетілуі керек?

әжеңізге хабарласу жағдайды шешпейді. (Әрине, әжеңіз полицияда, прокуратурада және т.б. жетекші лауазымды иеленбесе).

Басқа басылымдардағы әріптестеріңізге де айтуға болады. Егер олар сізді ұстап әкеткенін көрсе, қоңырау шалып айтады.

Әдетте, «автозакта» ұсталған адамның қолында телефоны болады, полиция бөлімшесінде оны алып алуы мүмкін.

Редакция неліктен сіздің ұсталғаныңыз туралы хабардар болуы керек? Біріншіден, бұл іс-шараға басқа журналисті жедел жіберу үшін, екіншіден, ұсталған журналистің мүмкіндігінше тезірек босатылуына көмектесу үшін бұл маңызды.

Әрине, егер тақырып басылымның редакциялық саясатына сәйкес келсе, сіз жағдайды пайдаланып, автозактан немесе полиция бөлімінен материал жаза аласыз, сонымен қатар ұсталғандардан пікір аласыз.

Ұстау туралы хаттамада не көрсетілуі керек?

Әкімшілік кодексте адамды қашан ұстау керек, қашан ұстамау керек екені ақ-қарасы анық жазылған. ҚР ӘҚБтК-нің 785-бабында жеке қарау және заттарды қарау (іс жүзінде бұл тінту), құжаттарды алып алу, заңсыз әрекеттерді дереу тоқтату үшін әкімшілік қамауға алынады деп көрсетілген. Егер полиция қызметкері мас жүргізушіден жүргізуші куәлігі мен автокөлік кілтін, жолда біреуді басып кетпес үшін алып алса - бұл заңды.

Ал егер журналистен оқиғаны түсірмеу үшін фотоаппаратын немесе ұялы телефонын және редакциялық куәлігін тартып алса, онда ол сөз бостандығына кепілдік беретін «ең қасиетті нәрсе - Конституцияға» жүгіну керек.

Құжаттарды, заттарды алып қою және т.б. ұстау кезінде хаттама толтырылуы керек. Оны сол ұсталған орында толтыруға болады. Бірақ бұл әрдайым бола бермейді. Жаппай әсіресе рұқсат етілмеген іс-шаралар кезінде әдетте хаттама жасау мүмкін емес деп саналады. Сондықтан құқық бұзушылыққа күдіктілерді хаттама толтырып жеке басын анықтау үшін АІБ-не жеткізеді.

Бұл ретте ҚР ӘҚБтК-нің 787-бабында әкімшілік ұстауды жүзеге асыра алатындардың ұзақ тізімі бар. Бұл полиция қызметкерлері, әскери патрульдер, терроризмге қарсы операцияны жүзеге асыратын лауазымды адамдар (терроризмге қарсы операция мен митингті бір жерде, бір уақытта елестету қиын болса да) және шекарашылар (шекарада митингілер болған жоқ). Әкімшілік іспен ұсталған жағдайда міндетті түрде хаттама толтырылады. Онда:

- хаттама толтырылған күн, сағат және минут;
- хаттама толтырылған орын;
- хаттаманы толтырған қызметкердің лауазымы, тегі және аты-жөні;
- ұсталған адам туралы мәліметтер (аты-жөні, жеке куәлігінің нөмірі, мекен-жайы және т. б.);
- ұсталған уақыттың сағаты, минуты;
- ұсталған орны;
- ұстау себептері көрсетілуі керек.

Хаттаманы жасаған құқық қорғау (немесе өзге де) органдарының қызметкері оған міндетті түрде қол қоюы тиіс. Ұсталған адам қол қоюдан бас тартуы мүмкін, хаттамада бұл бас тарту көрсетілуі керек.

Егер ұсталған адамға оның құқықтары түсіндірілмесе (кинода «Сіз үндемеуге құқығыңыз бар, сіз айтқан барлық нәрсе сізге қарсы қолданылады...» дейтіні есіңізде ме?), бұл күрделі заң бұзушылық және прокуратураға шағымдануға себеп болады.

Сонымен қатар, хаттаманың көшірмесі қамауға алынған адамға берілуі керек. Айтпақшы, құжаттың көшірмесі кез келген тосын сыйдан өзіңізді сақтандырудың жалғыз әдісі емес, мысалы кенеттен пайда болған куәгерлер («Мен куәгермін! Не болды?») т.б. Ол үшін хаттамадағы, протоколдағы, кез келген басқа құжаттағы барлық бос бағандар Z әріпімен сызылып тасталуы керек (айтпақшы, бұл кез-келген басқа құжаттарға да, ол еңбек шарты немесе риэлтормен жасалған келісімге де қатысты болады. «Зорро белгісін» қою автоматты әрекетке айналуы тиіс).

Олар қанша уақыт ұстай алады? ҚР ӘҚБтК-нің 789-бабында адамды құқық бұзушылықтың алдын алу немесе қылмыскердің жеке басын анықтау үшін үш сағаттан аспайтын уақыт ұстауға болады делінген. Сонымен қатар, осы үш сағат хаттама толтырылған сәттен бастап емес, қамауға алынған сәттен бастап есептеледі. Егер адамға әкімшілік қамауға алу қаупі төнсе, онда сот процесіне дейін ол 24 сағаттан аспауға тиіс.

Әкімшілік кодекс ұсталған адамның туыстарына, басшыларына, адвокатына, консулына (егер ол басқа мемлекеттің азаматы болса) қоңырау шалу құқығына кепілдік береді. Оны «санитарлық нормаларға сай келетін» ғимаратта ұстау керек. Айтпақшы, пандемия жағдайында бұл кем дегенде 1 метр әлеуметтік қашықтықты сақтау мүмкіндігі болуы керек...

Болмайды. Сіз шынымен қаласаңызда... бәрібір мүмкін емес. Журналист не үшін ұсталуы мүмкін?

«Зорро белгісін» қою автоматты әрекетке айналуды тиіс).

Журналистерді ұстауға бола ма? Оларды бейбіт (немесе тіпті өте бейбіт емес) жиынды жазғаны үшін ұстауға болмайды. Алайда, «митингі, пикет, флэшмоб және басқа да акциялардан ақпарат тарату кезінде журналистерге бәрі мүмкін деп ойлау үлкен қателік». Мұндай іс-шараларды жазу кез келген құқық бұзушылық үшін жауапкершіліктен босатпайды. Ал кез келген заң бұзушылық журналистің ұсталуына себеп болуы мүмкін. Ол өз жұмысын жақсы орындағысы келсе, оған жол бермеуі керек.

«Әділ сөз» қорының мәліметінше, 2019 жылы 46 журналист ұсталды. Олардың ұсталуына әрдайым нақты себептер болған жоқ. Журналисті заң бойынша неге ұстауға болады және журналист өзіне қажет емес мәселелер туғызбау үшін не істемеуі керек?

Әрине, сіз мұндай шараларға мас күйде келе алмайсыз. Егер бір жерде стихиялы рұқсат етілмеген митингі болып жатса және журналист осы уақытта, айталық, өзінің туған күнін тойлап, өзін сергек сезінбесе, онда редактордан осы іс-шараға басқа біреуді жіберуін өтінген жөн.

Митингі өткізу үшін белгілі бір орындар бөлінеді. Әдетте, бұл саябақтар немесе алаңдар яғни, темекі шегуге тыйым салынған орындар. Рұқсат етілмеген жерде темекі шеккені үшін айыппұл қарастырылған.

Қоқыс жәшігіне қиыс лақтырылған кішкене қағаз бен темекі тұқылы үшін де айыппұл салынады (егер адам рұқсат етілген жерде темекі шегетін болса да).

Митингте әсіресе рұқсат етілмеген митингте суретке түсіргіңіз, жариялағыңыз келетін көптеген оқиғалар орын алады. Журналистер көшенің екінші жағына өтуді қосқанда тез қозғалуы керек. Сонымен қатар, ешкім жол ережесін бұзғаны үшін жауапкершіліктен босатылмайды.

ҚР ӘҚБтК 615-бабына сәйкес, жолды заңсыз жерден кесіп өткені үшін (немесе әдемі кадр үшін журналист жолдың бойына жүгіріп шықса) оларға 2 АЕК айыппұл салынуы мүмкін. Бұл көлік қағып кетуі мүмкін екендігі туралы айтпағанда... Айтпақшы, егер бірнеше журналист бір уақытта жолға шығып кетсе, бұл ҚР ӘҚБтК 614-бабы «көлік құралдарының жүруіне кедергі жасау» болуы мүмкін. Бұл үшін 3 АЕК айыппұл қарастырылған.

Журналистің жұмысына әр түрлі күдікті адамдар кедергі жасайтын жағдайларда олар камераны қоршауға немесе бұзуға, қорлауға, арандатуға тырысады. Мұндайда тілшіге ұстамдылық танытуға тура келеді. Біреулердің арандатушылық сөздеріне жауап берудің соңы да жаман аяқталуы мүмкін. Соққыға соққымен жауап беру тіптен қауіпті. Мұндай жағдайлар көбінесе журналисті арандату және оның жұмыс істеуіне жол бермеу үшін жасалады. Бұл жағдайда түсіру жұмыстарын ұялы телефон арқылы жүргізуге болады.

Шабуыл сәті, әрине, кадрға түспеуі мүмкін. Бірақ журналистің өзін қорғауға әрекеті ауызша немесе физикалық шабуыл ретінде ұсынылуы немесе қорлау болуы мүмкін. Бұл үшін ҚР ҚК 131-б. 1-б. 100 АЕК-ке дейінгі айыппұл немесе 120 сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмы-

старға тарту немесе денсаулыққа жеңіл зиян келтіру (Б. ҚР ӘҚБтК-нің 73-2 Б. 1 Б. «ұрып-соғу» - дене жарақатын келтірген, бірақ денсаулыққа жеңіл зиян келтіруге әкеп соқпаған ұрып-соғу немесе өзге де күш қолдану әрекеттерін жасау, 10 АЕК мөлшерінде айыппұл салуға, немесе он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамауға алуға әкеп соғады).

Дегенмен, журналисті итеретін сәттер болады және ол белгілі бір деңгейде өзі кінәлі болады. Әрине, кейде қызықты кадр үшін журналистер денсаулығына, тіпті өміріне қауіп төндіруі мүмкін. Алайда, ҚР ӘҚБтК-нің 667-бабының 1-бөлігіне сәйкес журналист құқық қорғау және басқа да мемлекеттік органдардың жұмысына кедергі жасай алмайды, тіпті журналистің көзқарасы бойынша олар дұрыс емес нәрсе жасаса да (ондайда 20 АЕК айыппұл немесе 5 тәулікке дейін қамауға алынады). Ұсталған адамды «автобусқа» алып бара жатқан СОБР жауынгерлері мен полиция қызметкерлерінің жолына тұру жаман аяқталуы мүмкін.

Журналистер мен іс-шараның басқа қатысушыларына ыңғайлы болу үшін заңнамада «Жедел баспасөз орталығы» сияқты ұғым енгізілген. Ол митингке қатысушылардың саны 200 адамнан асып кетсе немесе бұқаралық ақпарат құралдарының өтініші бойынша жасалады. Алайда, мұндай баспасөз орталығы құрылған күннің өзінде де журналист қоршалған кеңістікте тұрып, спикердің келуін күтуге міндетті емес.

Мұндай баспасөз орталықтары ресми іс-шаралар мен мемлекеттік органдар өткізетін салтанатты митингілерді жариялауға жеткілікті ыңғайлы болуы мүмкін. Алайда, басқа жағдайларда, журналист арнайы «қоршауда» тұра-

ды ма немесе еркін қозғалады ма? Оны өзі шешуге толық құқылы. «Журналист өз қызметін жедел ақпарат орталығының алаңында (аумағында) және одан тыс жерлерде де, бұқаралық ақпарат құралдары үшін бейбіт жиындарда хабарламалар мен материалдарды жинау, өңдеу және дайындау жөніндегі қызметті жүзеге асырады» . Бейбіт жиындарға қатысатын журналист (БАҚ өкілі) ережесінің 2 тарауы, 6 тармағы.

Жұдырықтар жекпе-жекте ғана сілтелмейді. Ұрып-соғу

Журналистердің жұмысында БАҚ қызметкерлеріне физикалық шабуыл - итеру, ұру, телефонды тартып алуға немесе жабдықты сындыруға тырысатын жағымсыз сәттер болады. Баспасөз мәслихаттарында бұл жиі болмайды (бірақ болып тұрады), қоғамдық іс-шараларды жазу кезінде бұл жиі болып тұрады.

Шабуыл кезінде адамның өзін қорғауы табиғи реакция. Журналистің өзімен қоса жабдығын қорғауы бұл да табиғи реакция. Мұндайда түрлі нұсқалар болуы мүмкін. Шабуылдаушы тарап «зардап шеккен» болып, ал ол тілшіні бейнекамераны қағып, тыныш тұрған азаматты ұрды деп айыптауы мүмкін. Мұндайда полицияға арызбен бірге ұрып-соғу фактісін растайтын медициналық анықтамалар да пайда болуы ықтимал. «Титушкалар» іс-шара аяқталғаннан кейін де, полиция қызметкерлеріне дереу сол жерде өтініш жаза алады. Әдетте полиция төбелес болған жағдайда не істейді? Дұрысы қатысушыларды анықтау үшін АІБ-ге апарады. Жұмысы сондай. Бұл жерде редакциялық куәлік те, «құтқару» кеудешесі де көмектеспейді, өйткені бұл құқық бұзушылық тура-

лы. «Титушкалардың» бос уақыты көп екені анық. Олар оны істі талқылауға жұмсауы мүмкін. Журналист шабуыл кезінде зардап шеккен болса да полицияға арызды сирек жазады. Өйткені оқиға кезінде оларға толығымен ақпарат жинау маңызды, содан кейін басқа іс-шаралар пайда болады. Сондықтан журналистерге шабуыл жасау фактілері іс жүзінде болғаннан әлдеқайда аз. «Әділ сөз» қорының мәліметтері бойынша 2019 жылы БАҚ қызметкерлеріне 17 шабуыл жасалды, журналиске қоқан-лоқы жасаудың 10 жағдайы тіркелген (бұл журналистер хабарлауға қиналған жағдайлар ғана).

Шабуыл кезіндегі ең жақсы тактика - артқа немесе бүйірге соққылардың қолы жетпейтін жерде жүру. Алайда, егер қақтығыстың алдын алу мүмкін болмаса, әсіресе іс жарақат пен аппаратураның сынуымен аяқталса полицияға хабарлау артық болмайды. Сонымен бірге растайтын құжаттар неғұрлым көп жиналса, соғұрлым жақсы болады. Бұл жедел жәрдем көлігінен сигнал парағы, травмопунктің анықтамасы және т.б. Әрине, сот сарапшысының құжаттары болса тіптен жақсы, бірақ мұның бәрін бір күнде алу әрдайым мүмкін емес. Кейін көгерген жерлер мен тырнаулардың уақыты өтіп, жазылып кетуі мүмкін.

Тағы бір маңызды сәт – оқиға туралы видео және фотолар. Егер іс-шараға бірнеше БАҚ қатысса, біреуі шабуыл сәтін түсіруі мүмкін. Бұл сәтті дереу пайдаланып «із басылмай тұрып» жазбаның көшірмесін алу және контактілермен алмасу керек. Кәсіби ынтымақтастық, әріптестердің айғақтары пайдалы болуы мүмкін.

Кенеттен жасалған шабуылдан журналист шатасып, бірінші кезекте не істеу керектігін ұмытуы мүмкін. Бұл жағдайда бірінші кезекте адвокатпен кеңесу керек.

Сонымен қатар, аппаратураға келген зиянды өтеу кезінде қажетсіз қиындықтар болмас үшін барлық чектерді, кепілдік талондарын және басқа да құжаттарды сақтап қойған жөн. Бұл қағаздар бүлінген жабдықтың құнын дәлелдейді.

Менің үйімде айтылмайды! Қорлау

Жанжал кезінде сіз ешкімге қол көтеріп қана қоймай, айтатын сөзге де абай болуыңыз керек. Кез келген абайсызда айтылған сөзді видеоға түсіріп, журналиске қарсы қолдануға болады. Бірнеше жылдан бері филологтар арасында балағаттауды ұятсыз сөз деп санау керек пе немесе оны қарапайым жаргонға жатқызу керек пе деген пікірталастар жүруде. Бұл дауға нүкте қойылмайынша, сараптама балағаттауды қорлау немесе қоғамдық тәртіпті бұзу деп таниды.

«Сыпайы дәрекілікпен» әуестенуге болмайды. Кейде өте көркем сөздер мен сөз тіркестерін қорлау деп санауға болады, мысалы: «Жаным, сен неге ашуланасың? Сіздің жасыл көйлегіңіз бетіңіздің түсі сияқты сондай әдемі екен» (бұл фразаны бір кездері сатирик-жазушы Михаил Задорнов ұсынған).

Біз жоғарыда қорлау туралы айтқан болатынбыз (ҚР Қылмыстық кодексінің 131-бабы - 100 АЕК-ке айыппұл салу немесе 120 сағатқа дейінгі қоғамдық жұмыстарға тарту), ал қоғамдық орындардағы былапыт сөздер ҚР Әкімшілік кодексінің 434-бабына ұсақ бұзақылыққа сәйкес келеді - (5 АЕК айыппұл салу немесе 10 тәулікке дейін қамауға алу).

Журналист шараға жұмыс істеуге келеді. Бұл туралы кім не ойлайтыны маңызды емес. Есіңізде болсын, журналистерді қорлауға, итеруге, ұруға және т.б. тырысқандардың мақсаты - БАҚ қызметкерінің іс-шараны жазуына жол бермеу. Бұл үшін оларға көмектесудің қажеті жоқ.

Пандемия кезінде бәрі нашарлайды

Әрине, COVID-19 коронавирустық пандемия ерте ме, кеш пе аяқталады. Бірақ бұл жаңа вирус пайда болмайды және басқа пандемия жарияланбайды дегенді білдірмейді.

Бұл жерде тек Митингі туралы заң, БАҚ туралы заң ғана емес, сонымен қатар ҚР Бас санитар дәрігерінің және облыстардың, қалалардың, аудандардың бас санитарлық дәрігерлерінің қаулылары да жұмыс істей бастады.

Төтенше жағдай кезеңінде жасалған құқық бұзушылықтар үшін жаза әлдеқайда қатал. Бірақ бұл Президенттің Жарлығымен енгізілетін және алынатын төтенше жағдайға ғана қатысты. Карантиннің өзі төтенше жағдай емес, санитарлық дәрігерлердің кез келген бұйрықтары (тіпті ең қатаң) жазаны қатаңдата алмайды.

Алайда, журналист санитарлық-эпидемиологиялық шараларды, бас санитарлық дәрігердің не айтқанын (не істеуге тыйым салғанын) бұзғаны үшін жауапқа тартылуы мүмкін. Мысалы, БАҚ қызметкері медициналық маскасыз митингке шыққаны үшін оған айыппұл салынуы мүмкін. (Бағымызға орай, министрдің бұйрығымен маскаға шағылысатын шүберекпен «Пресса» деп жазу талап етілмейді).

1 метрлік әлеуметтік арақашықтықты сақтамау да заң бұзушылық болып саналады. Кейбір елдерде, мысалы, Израильде бұл ереже митингілерде сәтті сақталды, сондықтан тіпті журналистерге өз әріптестерінен, қатысушылар мен полициядан аулақ жүру оңай болды. Өкінішке орай, бұл барлық елдерде бірдей емес, сондықтан ресми түрде журналистердің «толып кетуі» жаза-лауға себеп болады.

Сондықтан айырықша белгілер мен редакция куәлігіне ма-сқа, қол тазартқыш және қолғап қосқан дұрыс болар еді.

Өткен оқиғалардың жаңғырығы. Митингтен кейін БАҚ-қа қойылатын талап

Журналист митингте (пикетте, флешмобта) жұмыс істеді, бәрі жақсы, ешкім кедергі жасамады. Бір күні кенеттен тосынсый: сотқа дейінгі шағым немесе сотқа талап арыз алады. Бұл мүмкін бе? Әрине, мүмкін.

Қандай да бір жұмбақ себептерге байланысты митингке, пикетке немесе тіпті флешмобқа қатысушылар өз ойла-рын өзгерте алады. Олар өз сөздерінен бас тартып, жур-налисті жалған ақпарат таратты немесе іскерлік беделіне нұқсан келтірді және ауыр моральдық жарақат келтірді деп сотқа жүгіне алады.

Оқиға орнынан аудио, видео және фотоматериалдар-ды ұсыну арқылы сотта өз құқығыңызды қорғауға бо-лады. Сонымен қатар, егер аудио жазбаны ұсынсаңыз, талапкер бұл менің даусым емес деп мәлімдеуі мүмкін. Қазіргі заманауи аудиореакторлар кез келген дауысты

қолдан өзгертуге мүмкіндік береді, сондықтан сараптама арқылы бір нәрсені дәлелдеу қиын болуы мүмкін. Жиынға барған басқа әріптестеріңізге қоңырау шалып, сол түсініктеменің видеосы бар-жоғын сұрауға болады. Пікірлерді диктофонға емес видеоға жазған дұрыс. Бізде жалған пікір жазу үшін Голливуд деңгейіндегі графиканы қазірге ешкім қолданғана қойған жоқ. Видеоға түсірілгенін біле тұра «мен емеспін және ат та менікі емес» деп бас тарта алмасы анық. Айтпақшы, ақылды және тәжірибелі журналистер мұны қаперде ұстайды.

Журналистке тағы бір кеңес кез келген фото, видео және аудионы мұқият мәңгіге сақтап қою керек. Себебі, ар-намысты, қадір-қасиетті және іскерлік беделді қорғау туралы істер ешқашан ескірмейді. Оның мерзімі жоқ. Кез келген уақытта алдыңыздан шығуы мүмкін.

Назар аударыңыз, түсірмеймін...

Митингіге қатысушылар аяқ астынан: «Мені суретке түсірудің қажеті жоқ! Мен рұқсат бермеймін!» деп шу шығаруы мүмкін. Ал одан (рұқсатты) ешкім сұрамайды. Сұрауға міндетті емес.

БАҚ туралы Заңның 14-бабының 1-1-тармағы журналистке кез келген адамды, егер бұл адам мәдени, спорттық іс-шараларға немесе бейбіт жиналыстарға (және басқа да қоғамдық іс-шараларға) қатысса ешқандай рұқсат сұрамай-ақ түсіруге мүмкіндік береді.

«Егер таратылатын ақпаратта тұлғаның бейнесі және осы адамның қызметтік және (немесе) көпшілік іс-әрекетіне байланысты мәліметтер болса да» - бейбіт

жиналысқа қызмет борышы бойынша қатысқандарды да түсіруге болады.

Видеоға түсірілгенін біле тұра «мен емеспін және ата менікі емес» деп бас тарта алмасы анық. Айтпақшы, ақылды және тәжірибелі журналистер мұны қаперде ұстайды.

Алайда, екі маңызды мәселе бар. БАҚ туралы заңның **2-бабы, 3-тармағы** терроризмге қарсы операцияның өз кезеңінде қалай жүргізіліп жатқандығы туралы мәліметтерді (фото және видео материалдарды жариялауды қоса алғанда) жариялауға тыйым салады. Бұл жердегі қисын - террористер құқық қорғау органдарының қалай жұмыс істейтінін нақты білмеуі керек, әйтпесе оларды бейтараптандыру әлдеқайда қиын болады. Ал, егер кенеттен бейбіт жиналыс қате жолға түсіп, оны ұйымдастырушылар экстремистік деп танылса, онда ұсталулар мен құқық бұзушылықтарды тоқтату үшін кез келген басқа әрекеттер қалай орын алғаны туралы жарияланған материалдармен проблемалар туындауы мүмкін.

Сонымен қатар, дәл осы бап қатыгездікті, зорлық-зомбылық пен порнографияны насихаттауға тыйым салады. Ал насихат – іс жүзінде қиын мәселе. Сол Femen-ді алайық бұл жеңіл эротика ма, әлде порнографияны насихаттау ма? Осы кезде сот заңдар мен оның ішкі наным-сенімдеріне сүйене отырып қалай шешім қабылдайды... Бірақ митинг кезінде төбелес болса ше? Кейбір жағдайларда жариялау мен насихаттау арасындағы сызық өте нәзік болуы мүмкін...

Бірақ бұл мұндай мәселені жариялаудың қажеті жоқ дегенді білдірмейді, оны өте мұқият жасау керек, кем дегенде, мұндай зорлық-зомбылық көріністерін айыптайтын эпитетпен немесе мүмкіндігінше бейтарап етіп көрсету керек. Fox news телеарнасында айтылғандай - «We report. You decide» (Біз айтамыз. Сіз шешесіз).

Шағын құқықтық анықтама

Бейбіт (немесе бейбіт емес) жиынды жазу сияқты маңызды сәтте интернеттен заң мәтіндерін іздеуге әрдайым мүмкіндік бола бермейді. Олардың бәрін бір жерде жинау ыңғайлы. Мысалы, осында. Мүмкін, бұл кітап митингтегі журналистің көк көкірекше немесе шағылыстыратын матамен жасалған «Пресса» жапсырмасы сияқты қажетті атрибуты болуы мүмкін...

Қазақстан Республикасында бейбіт жиналыстарды ұйымдастыру және өткізу тәртібі туралы «Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 25 мамырдағы № 333-VI Заңының 7-бабы»

7-бап. Журналистің (бұқаралық ақпарат құралы өкілінің) қызметі

1. Журналист (бұқаралық ақпарат құралының өкілі) бейбіт жиын өткізу кезінде Қазақстан Республикасының заңдарында (законами) белгіленген құқықтарды пайдаланады.

2. Бейбіт жиын кезінде журналист (бұқаралық ақпарат құралының өкілі) міндетті:

1) бейбіт жиынды ұйымдастырушылар мен қатысушылардың, сондай-ақ мемлекеттік орган, ұйым қызметкерлерінің заңды іс-әрекеттеріне кедергі келтірмеуге;

2) көліктің, инфрақұрылым объектілерінің үздіксіз жұмыс істеуіне, мүліктің сақталуына кедергі келтіретін, сондай-ақ бейбіт жиналыстарға қатыспайтын азаматтардың еркін жүріп-тұруына кедергі келтіретін іс-әрекеттер жасамауға міндетті.

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2020 жылғы 14 тамыздағы № 279 бұйрығы

Журналистің (бұқаралық ақпарат құралдары өкілінің) бейбіт жиынға қатысу ережелерін, журналистің айрықша белгілерінің нысандарын бекіту туралы

«Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі Заңының 4-3-бабының 13-4 (подпунктом 13-4) статьи 4-3) тармақшасына сәйкес БҰЙЫРАМЫН:

1. Бекітілсін:

- 1) осы бұйрыққа 1-қосымшаға сәйкес бейбіт жиынға қатысып отырған журналистің (бұқаралық ақпарат құралы өкілінің) (Правила) қызмет қағидалары;
- 2) осы бұйрыққа 2-қосымшаға сәйкес журналистің айырықша белгілерінің нысандары (формы отличительных знаков) бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік саясат департаменті Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіпшен:

- 1) Осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде (регистрацию) мемлекеттік тіркелуін;
- 2) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің ресми интернет-ресурсында орналастыруды қамтамасыз етсін;
- 3) Осы бұйрық мемлекеттік тіркелгеннен кейін он жұмыс күні ішінде Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Заң департаментіне осы тармақтың 1) және 2) тармақшаларында көзделген

іс-шаралардың орындалуы туралы мәліметтерді ұсынды қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау жетекшілік ететін Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму вице-министріне жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланғаннан кейін (опубликования) он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

1 қосымша

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрінің (приказу) бұйрығына 2020 жылғы 14 тамыздағы No 279 бұйрығымен

Ережелер журналистің (БАҚ өкілінің) қызметі, бейбіт жиынға қатысу

1 тарау. Жалпы ережелер

1. Бейбіт жиынға қатысқан журналистің (бұқаралық ақпарат құралы өкілінің) қызмет ету ережелері (бұдан әрі - ережелер) «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі Заңының (бұдан әрі - заң) 4-3 — бабының 13-4) тармақшасына сәйкес әзірленді және бейбіт жиынға қатысқан журналистің (бұқаралық ақпарат құралы өкілінің) (бұдан әрі - журналист) қызмет ету тәртібін айқындайды.

2. Журналист бұқаралық ақпарат құралдары үшін бейбіт жиыннан хабарламалар мен материалдар жинау, өңдеу және дайындау жөніндегі өз қызметін жүзеге асыра отырып, Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген құқықтарға ие болады және міндеттерді атқарады.

2 тарау. Бейбіт жиынға қатысқан журналистің қызмет тәртібі

3. Бұқаралық ақпарат құралдары үшін бейбіт жиыннан хабарламалар мен материалдарды жинау, өңдеу және дайындау жөніндегі өз қызметін жүзеге асыру кезінде журналистің өзімен бірге журналист куәлігі болуы керек, сондай-ақ Заңның (статья 4-3) 4-3-бабының 13-4 тармақшасына сәйкес бекітілген бір немесе бірнеше айырықша белгілерін тағуды жүзеге асырады.

4. Журналистің кәсіби қызметін қамтамасыз ету (сұхбат беру, брифингтер) үшін жергілікті атқарушы орган журналистерді бұқаралық ақпарат құралдары үшін жедел баспасөз орталығымен қамтамасыз ету жөнінде мынадай жағдайларда шаралар қабылдайды:

1) егер «Қазақстан Республикасында бейбіт жиындарды ұйымдастыру және өткізу тәртібі туралы» 2020 жылғы 25 мамырдағы Қазақстан Республикасы Заңының (статьями 10 и 12) 10 және 12-баптарына сәйкес ресімделген бейбіт жиын өткізу туралы хабарламада немесе келісім алу туралы өтініште мәлімделген бейбіт жиынға қатысушылардың болжамды саны 200 адамнан асатын болса;

2) Жергілікті атқарушы органға жіберілетін бұқаралық ақпарат құралдарының сұрау салуы бойынша.

Бұқаралық ақпарат құралдарының сұрау салуы бейбіт жиын өтетін күнге дейін бір жұмыс күнінен кешіктірілмейтін мерзімде журналистердің саны көрсетіле отырып, еркін нысанда жіберіледі.

5. Жедел баспасөз орталығы келесі шарттарға сәйкес келетін орын (аумақ) болып табылады:

- 1) таспамен шектеу;
- 2) фото-видео түсірілім жасау және сұхбат алу үшін жеткілікті көрінуді қамтамасыз ету;
- 3) электрмен жабдықтауды қамтамасыз ету;
- 4) өмірі мен денсаулығына қауіп төнген жағдайда ішкі істер органдары қызметкерлерінің жедел әрекет ету арқылы журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

6. Журналист жедел баспасөз орталығының аумағында, одан тыс жерлерде де бұқаралық ақпарат құралдары үшін бейбіт жиында хабарламалар мен материалдарды жинау, өңдеу және дайындау бойынша өз қызметін жүзеге асырады.

7. Журналистерді жедел баспасөз орталығына алып бару, журналистерге бейбіт жиынды ұйымдастырушылар мен қатысушылардан сұхбат, түсініктемелер алуға жәрдемдесу, журналистердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған шараларды түсіндіру мақсатында жергілікті атқарушы орган бейбіт жиынды өткізу кезінде өз өкілінің қатысуын қамтамасыз етеді.

8. Журналистердің кәсіби қызметін жүзеге асыруына кедергі келтіретін адамдар Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жауакершілікке тартылады.

«Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» ҚР Заңы

13-бап. Бұқаралық ақпарат құралын шығаруды не бұқаралық ақпарат құралының өнімін таратуды тоқтата тұру және тоқтату

3. Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен бұқаралық ақпарат құралын шығаруды немесе бұқаралық ақпарат құралының өнімін таратуды тоқтата тұру үшін негіздер: қатыгездік пен зорлық-зомбылықты, әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық, діни, тектік-топтық және рулық артықшылықты насихаттау немесе үгіттеу, мемлекеттік құпияларды немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын мәліметтерді жария ету, суицидті насихаттайтын, терроризмге қарсы операцияларды жүргізу кезеңінде олардың техникалық тәсілдері мен тактикасын ашатын ақпаратты тарату, есірткі құралдарын, психотроптық заттарды, олардың аналогтары мен прекурсорларын насихаттау, теле және радиобағдарламаларда, телевизиялық және радиоарналарда тарату, сондай-ақ порнографиялық және ерекше жыныстық-эротикалық сипаттағы фильмдер мен бейнежазба өнімдерін көрсету, бұқаралық ақпарат құралын сайлау алдындағы үгітті жүргізу шарттарын бұзу, шетелдіктердің жүзеге асыруы мақсатында пайдалану, азаматтығы жоқ адамдар, шетелдік заңды тұлғалар және кандидаттарды ұсынуға және сайлауға, партиялық тізімін ұсынған саяси партияларды ұсынуға және сайлауға, сайлауда белгілі бір нәтижеге қол жеткізуге кедергі келтіретін және (немесе) ықпал ететін қызметті, оған тыйым салу кезеңінде үгіт жүргізуді, ереуілге қатысуға немесе қатысудан бас тартуға мәжбүрлеуді, Қазақстан Республикасының бейбіт жиындарды ұйымдастыру мен өткізу тәртібі туралы, интернеттегі авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы заңнамасын, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу заңнамасының талаптарын бұзса, осы Заңның 10-бабының (пунктом 6) 6-тармағында көзделген жағдайларда тоқтатылады.

14-бап. Бұқаралық ақпарат құралының өнімін тарату

1-1. Бұқаралық ақпарат құралдарына бұқаралық ақпарат құралдарының өнімдерін дайындау, жариялау, қайта шығару және тарату кезінде мынадай жағдайларда бейнеленетін адамның келісімі талап етілмейді:

1) Егер осы адам мәдениет саласындағы ойын-сауық мәдени-бұқаралық, әлеуметтік маңызы бар іс-шараларға, спорттық-бұқаралық іс-шараларға, бейбіт жиынға және өзге де жария іс-шараларға қатысса;

2) Егер таратылатын ақпаратта адамның бейнесі және осы адамның қызметтік және (немесе) жария қызметіне байланысты мәліметтер қамтылса, сондай-ақ оған қол жеткізу шектелмеген көздерде адамның өзі, оның заңды өкілі немесе уәкілетті адам жарияласа;

3) егер бейнеленген адамның бейнесін пайдалану конституциялық құрылымды қорғау, қоғамдық тәртіпті, адамның құқықтары мен бостандықтарын, халықтың денсаулығы мен имандылығын қорғау мақсатында жүзеге асырылса.

5-тарау. Журналистің құқықтары мен міндеттері

20-бап. Журналистің құқықтары

Журналист:

4) табиғи апаттар аймағында, бейбіт жиындарда, сондай-ақ журналистің куәлігі мен айырықша белгісін көрсеткен кезде қоғамдық, топтық және жеке мүдделерді білдірудің басқа жиын түрлеріне қатысуға;

ҚР ӘҚБтК

434-бап. Ұсақ бұзақылық

1. Ұсақ бұзақылық, яғни қоғамдық орындарда былапыт сөйлеу, жеке тұлғаларға тіл тигізу, тұрғын үй-жайларды қорлау және қоғамдық тәртіп пен жеке тұлғалардың тыныштығын бұзатын, айналасындағыларды сыйламау т.б. осындай әрекеттер, –

бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамауға алынады;

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған іс-әрекеттер

он бес тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамауға алуға әкеп соғады.

443-бап. Қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге қатысатын адамның заңды талабына бағынбау

1. Қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге қатысатын адамның заңды талабына бағынбау -

бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салынады.

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған іс-әрекет (әрекетсіздік),

он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не бес тәулікке дейін әкімшілік қамауға алынады.

73-2-бап. Ұрып-соғу

1. Дене жарақатын келтірген, бірақ денсаулыққа жеңіл зиян келтіруге әкеп соқпаған ұрып-соғу немесе өзге де күш қолдану әрекеттерін жасау,

он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға немесе он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамауға алынады.

2. Осы баптың бірінші және (немесе) 1-1-бөліктерінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған іс-әрекеттер,

он бес тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамауға алынады.

614-бап. Көлік құралдарының қозғалысына кедергі жасау

Көлік құралдарының жүруіне қасақана кедергілер жасау жеке тұлғаларға –

үш, лауазымды адамдарға он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салынады.

615-бап. Жаяу жүргіншілердің және өзге де қатысушылардың жол қозғалысын бұзуы

1. Жаяу жүргіншілердің және өзге де қатысушылардың жол жүру талаптарын орындамауы

екі айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, жәбірленушінің денсаулығына зиян келтіруге әкеп соққан, қылмыстық жаза қолданылатын әрекет белгілері жоқ материалдық залал келтірген іс-әрекетке,

он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салынады.

3. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған іс-әрекет,

он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

4. Осы баптың екінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған іс-әрекет,

жиырма айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға немесе үш тәулікке әкімшілік қамаққа алуға әкеп соғады.

667-бап. Құқық қорғау органдарының немесе арнайы мемлекеттік органның, әскери полиция органының, сот орындаушысының, сот орындаушы қызметкерінің (сарбазының) заңды бұйрығына немесе талабына бағынбау

1. Құқық қорғау немесе арнайы мемлекеттік орган, әскери полиция органы қызметкерінің (әскери қызметшінің), сот орындаушысының, сот приставының өздерінің қызметтік міндеттерін орындауына байланысты заңды бұйрығына немесе талабына бағынбау, сондай-ақ олардың заңды қызметіне кедергі жасау -

ескерту жасауға немесе жиырма айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға немесе бес тәулікке дейін мерзімге әкімшілік қамауға алуға әкеп соғады.

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған іс-әрекеттер,

он тәулік мерзімге әкімшілік қамауға алуға әкеп соғады.

785-бап. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шаралары

1. Әкімшілік құқық бұзушылықтың жолын кесу, оның жасалуында күдіктінің жеке басын анықтау, әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жерде оны жасау мүмкін болмаған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама толтыру, істі уақытында және дұрыс қарауды қамтамасыз ету және іс бойынша қабылданған қаулының орындалуын қамтамасыз ету, адамдардың өміріне немесе денсаулығына қауіп төндіруге жол бермеу, апат немесе техногендік апаттар қаупі, уәкілетті лауазымды адам өз өкілеттігі шегінде жеке тұлғаға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету үшін келесі шараларды қолдануға құқылы:

- 1) Әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама толтырылған жерге жеткізу;
- 2) жеке тұлғаны әкімшілік ұстау;
- 3) алып келу;
- 4) жеке тұлғаның заттарын тексеру;
- 6) құжаттарды, заттар мен тауарларды алып қою;
- 9) тексеру;

10) жеке тұлғаны алкогольдік, есірткілік немесе уытқұмарлық масаң күйде медициналық куәландыру;

11) осы Кодекстің 48-бабының тәртібімен қызметті немесе оның жекелеген түрлерін тоқтата тұру не оған тыйым салу жатады.

3. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шаралары, сондай-ақ Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қаулыны орындау сатысында әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалғанға дейін (жеке тексеріп қараудан, жеке адамның қолындағы заттарды тексеріп қараудан басқа) қолданылуы мүмкін.

4. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету үшін осы баптың бірінші және екінші бөліктерінде келтірілген шаралардың әрқайсысы, егер қажет болса, басқа шаралармен бөлек немесе бір уақытта қолданылуы мүмкін.

5. Лауазымды адам әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын заңсыз қолданудан келтірілген зиян үшін жауапты болады.

6. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларын қолдануға осы Кодекстің 44-тарауында көзделген тәртіппен шағым жасалуы мүмкін.

787-бап. Әкімшілік ұстау

Әкімшілік ұстау, яғни құқық бұзушылықтың жолын кесу немесе іс жүргізуді қамтамасыз ету мақсатында жеке тұлғаның, заңды тұлға өкілінің, лауазымды адамның жеке бас бостандығын қысқа мерзімді шектеу:

- 1) **ішкі істер органдары** - осы Кодекстің (статьяей 685) 685-бабына сәйкес істерді ішкі істер органдары (полиция) қарайтын әкімшілік құқық бұзушылықтар анықталған жағдайда немесе осы Кодекстің (статьяи 804) 804-бабы бірінші бөлігінің 1) тармақшасына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттамалар толтырады;
- 2) төтенше жағдай жарияланған ауданның комендатурасы, ал әскери патрульдер - төтенше жағдай бұзылған және төтенше жағдайдағы тәртіпті бұзуға түрткі болған жағдайда;
- 3) терроризмге қарсы операцияға қатысушы лауазымды адамдар белгіленген құзырет шегінде – терроризмге қарсы операцияның құқықтық режимі бұзылған немесе терроризмге қарсы операцияның жариялануына байланысты белгіленген талаптарды орындамаған кезде;
- 4) Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті Шекара қызметінің лауазымды адамдары-осы Кодекстің (статьяи 726) 726-бабының үшінші бөлігіне сәйкес өздері қарайтын әкімшілік құқық бұзушылықтар немесе осы Кодекстің (статьяи 804) 804-бабы бірінші бөлігінің 44) тармақшасына сәйкес істер бойынша Әкімшілік құқық бұзушылық анықталғаны туралы хаттама толтырады;
- 5) күзетілетін объект орналасқан жердегі аға әскери қызметші, ішкі істер органдарының, арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкері, әскерилендірілген күзеттің лауазымды адамы – күзетілетін объектілерге, басқа да бөтен мүлікке қол сұғушылықпен байланысты құқық бұзушылықтар жасаған кезде;

14) егер Қазақстан Республикасы Мемлекеттік күзет қызметінің лауазымды адамдары күзетілетін адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі күзет іс – шараларын жүргізу кезінде құқық бұзушылық жасаса;

788-бап. Әкімшілік ұстау тәртібі

1. Әкімшілік ұстау туралы хаттама толтырылады. Хаттамада оның толтырылған күні, уақыты (минутқа дейінгі дәлдікпен) және орны; хаттаманы толтырған адамның лауазымы, тегі және аты-жөні; ұсталған адамның жеке басы туралы мәліметтер; ұстау уақыты, орны және негіздері көрсетіледі. Хаттамаға оны толтырған адам және ұсталған адам қол қояды. Ұсталған адам хаттамаға қол қоюдан бас тартқан жағдайда, онда бұл туралы жазба жасалады. Ұстау туралы хаттаманың көшірмесі әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін ұсталған адамға тапсырылады.
2. Әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін ұсталған адамның өтініші бойынша оның тұрған жері туралы оның туыстары, жұмыс немесе оқу орны бойынша әкімшілік, қорғаушы, сондай-ақ шет мемлекеттің елшілігі, консулдығы немесе өзге де өкілдігі Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен дереу хабардар етіледі. Кәмелетке толмаған адамның ұсталғаны туралы оның ата-анасына немесе оларды алмастыратын адамдарға хабарлау міндетті.
3. Ұсталған адамға оның осы Кодексте көзделген құқықтары мен міндеттері түсіндіріледі, бұл туралы Әкімшілік ұстау туралы хаттамада тиісті жазба жасалады.
4. Ұсталған адамға оның құқықтары мен міндеттерін түсіндірмеу әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бой-

ынша іс жүргізуді елеулі бұзу болып табылады және Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген жауаптылыққа әкеп соғады.

5. Осы Кодексте белгіленген тәртіппен ұсталған адам оны ұстауға негіз болған мән-жайлар жойылған кезде дереу босатылады.

6. Әкімшілік ұстауға тартылған адамдар осы үшін арнайы бөлінген, санитариялық талаптарға жауап беретін және оларды өз бетімен тастап кету мүмкіндігін болдырмайтын ғимараттарда ұсталады.

7. Әкімшілік ұстауға тартылған адамдарды ұстау шарттарын, мұндай адамдарды тамақтандыру нормалары мен медициналық қызмет көрсету тәртібін атқарушы өкімет органдары айқындайды.

789-бап. Әкімшілік ұстау мерзімдері

1. Әкімшілік ұстау осы Кодекстің 785-бабында көрсетілген мақсаттарға қол жеткізу үшін қажетті уақыт ішінде жүзеге асырылады және үш сағаттан аспайтын уақытқа созылуы мүмкін.

2. Ұсталған адамның бостандығын шектеу нақты ұсталған минуттан адамға қандай да бір іс жүргізу мәртебесін беруге немесе өзге де ресми рәсімдерді орындау мерзімінің басталуы болып табылады. Мас күйіндегі адамға қатысты әкімшілік ұстау мерзімі - медицина қызметкері оны айықтырған уақыттан басталады. Нақты ұстау уақытынан бастап үздіксіз есептелетін үш сағаттың өтуі осы мерзімнің аяқталу сәті болып табылады.

3. Өзіне қатысты әкімшілік жаза шараларының бірі ретінде әкімшілік қамауға алуға әкеп соғатын әкімшілік

құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс қозғалған адам әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қаралғанға дейін, бірақ жиырма төрт сағаттан аспайтын әкімшілік ұстауда болуы мүмкін.

ҚР ҚК

131-бап. Қорлау

1. Қорлау, яғни басқа адамның ар-намысы мен қадір-қасиетіне тіл тигізу –

жүз айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға немесе сол мөлшерде түзеу жұмыстарына немесе жүз жиырма сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға жазаланады.

2. Жария түрде бұқаралық ақпарат құралдарын немесе телекоммуникация желілерін пайдалана отырып жасалған дәл сол әрекет -

екі жүз айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға немесе сол мөлшерде түзеу жұмыстарына, немесе бір жүз сексен сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға жазаланады.

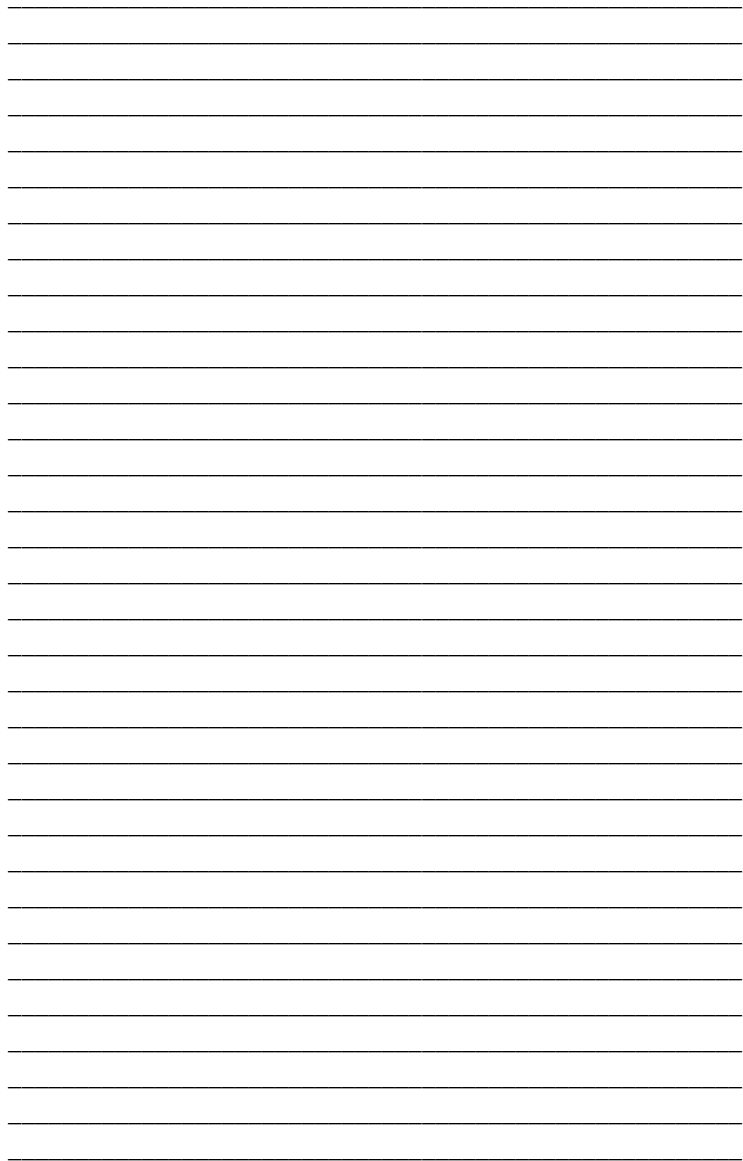
158-бап. Журналистің заңды кәсіби қызметіне кедергі жасау

1. Журналистің заңды кәсіби қызметіне оны ақпаратты таратуға не таратудан бас тартуға мәжбүрлеу жолымен, сол сияқты журналистің заңды кәсіби қызметін орындауына кедергі келтіретін не оны осы мүмкіндіктен толық айыратын жағдайлар жасау арқылы кедергі жасау,

жүз айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға, не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына, не жүз жиырма сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға, не қырық бес тәулікке дейінгі мерзімге қамаққа алуға жазаланады.

2. Өзінің қызмет бабын пайдалана отырып, журналистке немесе оның жақындарына қатысты күш қолданып немесе оны қолдану қатерін төндіріп олардың мүлкін бүлдіріп немесе жойып жасаған дәл сол іс-әрекет

үш жылға дейінгі мерзімге белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыра отырып немесе онсыз, екі мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға, не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына, не екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге, не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Басуға 30.09.2020 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 $\frac{1}{16}$. Көлемі 7 баспа табак.
Таралымы 500 экз. Тапсырыс 655.

«Полиграфсервис» ЖШС.
Алматы қаласы, Зеленая көшесі, 13 «А»